

Cum pot ortodocșii să-i ajute pe alții să-i înțeleagă mai bine?

Michael KINAMON*

Iubiți frați și iubite surori din Bisericile Ortodoxe:

Har și pace în numele Dumnezeului nostru Cel în Treime, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Vă rog să acceptați aceasta ca pe o scrisoare deschisă de la un creștin protestant care apreciază în mod deosebit participarea – conducerea – creștinilor ortodocși în cadrul mișcării ecumenice. Prezint mai degrabă o scrisoare decât un eseu, pentru că cred că avem nevoie de mai mult dialog unul cu celălalt și de mai puțină vorbire a unora despre alții. De multe ori am participat la conferințe ecumenice unde au avut loc conversații informale între protestanți care se plâneau despre pozițiile „ortodocșilor nedisciplinați”. Îmi pot de asemenea imagina că participanții ortodocși la întruniri ecumenice au avut conversații similare despre „protestanții recalcitranți”. Desigur, noi ne respectăm unii pe alții și pe Domnul nostru comun prin dorința noastră de a „vorbi în adevăr și în dragoste”, pentru ca împreună să putem „să creștem întru toate pentru El, Care este capul – Hristos” (Ef 4, 15).

Am transformat acest mesaj într-o scrisoare deschisă pentru că în conținutul lui există multe lucruri care sper să ajungă la urechile protestanților. Lor le spun: „Ortodocșii nu sunt doar *exotica* pe care doriți «să-i includeți» de dragul diversității, ci ei încearcă să participe și să ajute!” Bisericile protestante, dacă mi se permite să formulez așa, sunt tipul evanghelic al unui iceberg ortodox. Cred cu tărie că

---

* *Michael Kinnamon* este un teolog american care a activat ca profesor de teologie la trei seminarii protestante americane între 1983 și 2007; fost membru al staff-ului Comisiei pentru Credință și Constituție al Consiliului Mondial al Bisericilor între anii 1980 și 1983, profesor asociat la Christian Theological Seminary Indianapolis între 1983 și 1988 și Secretar General al Consiliului Național al Bisericilor din SUA, între 2007 și 2011. A fost activ ca decan de seminar și profesor titular vreme de douăzeci de ani după ce a părăsit Christian Theological Seminary.

Dumnezeu a binecuvântat aceste Biserici, Biserici în care am ajuns să-L cunosc pe Hristos și în care caut să slujesc în numele Lui, cu darurile necesare pentru construirea Trupului; dar, în afară de dvs., în afară de tradiția pe care ați încercat să o păstrați și să o întruchipați, mărturia noastră separată nu are alt fundament.

În această scrisoare deschisă voi identifica cinci percepții greșite ale Bisericilor Ortodoxe, care, din experiența mea, sunt păstrate de mulți dintre vecinii voștri creștini de aici, din Statele Unite. Spun percepții greșite pentru că sunt convins că aceste idei se bazează în general pe înțelegeri greșite, ba chiar și pe o pură și veche ignoranță. Însă, după părerea mea, ortodocșii adesea contribuie la aceste înțelegeri greșite, în moduri pe care voi încerca să le identific în cele ce urmează. Nu mă refer la chestiuni de dispută anume, precum hirotonirea femeilor. Aș dori mai degrabă să abordez acele lucruri care ne țin departe de o discuție constructivă între noi cu privire la aceste chestiuni. Fie ca Dumnezeu să folosească aceste cuvinte ca noi să ne „primim unii pe alții, precum și Hristos ne-a primit pe noi, spre slava lui Dumnezeu” (cf. *Rm* 15, 7).

1. Biserica Ortodoxă este „străină”, nu este cu adevărat americană.

Desigur că parte a acestei probleme este ignoranța față de istorie. Am avut privilegiul de a mă ruga în Catedrala Sf. Mihail Arhanghelul din Sitka, Alaska, o biserică construită în anul 1848. Așa cum dvs. știți, lucrarea misionară a ortodocșilor în Alaska are o istorie mai veche. Ortodocșii din Rusia au predicat Evanghelia lui Iisus Hristos în ceea ce astăzi este teritoriul SUA cu multe decenii înainte ca propria mea denominațiune protestantă, Biserica Creștină (Disciples of Christ), să se fi născut la frontiera americană! Acesta nu este un exemplu singular. Parohiile de migranți au fost fondate în teritoriul dintre New York și New Orleans sau San Francisco pe la mijlocul secolului al XIX-lea. În niciun seminar protestant nu ar trebui să se predea istorie bisericească americană fără a se face dreptate acestei prezențe ortodoxe americane, așa cum cred că dvs. predați (învățați) despre protestanți în propriul dvs. sistem de educație teologică.

Adevărata chestiune însă merge mai profund decât istoria – spre chestiunea identității. Îmi aduc aminte cu intensitate de o vizită a Consiliului Național al Bisericilor la Biserica Ortodoxă Malankara, când delegația noastră a întrebat: „Sunteți o Biserică indiană cu o prezență în America sau o Biserică americană cu rădăcini adânci în India?”, și apoi a privit la sala divizată când gazdele noastre au încercat să răspundă! Îmi imaginez că cei mai mulți dintre ortodocși, mai ales aceia din Bisericile care sunt aici de mai multă vreme, vor fi de acord cu afirmația Părintelui Tom FitzGerald că „ortodocșii din Statele Unite nu ar trebui să mai fie văzuți ca o diaspora formată în primul rând din migranți... [ci] ca o Bi-

serică locală în curs de dezvoltare formată în primul rând din cetățeni americani cu o largă varietate de origini rasiale, etnice și religioase”. Dar, așa cum dvs. știți mai bine decât mine, aceasta rămâne o adevărată strădanie. Nu este nici locul și nici intenția mea să comentez pe larg problemele ortodoxe interne. Aș dori totuși să amintesc care este problema pentru acei protestanți care s-ar putea să citească această scrisoare deschisă.

La începutul secolului al XX-lea a existat o dioceză nord-americană care cuprindea întreaga diversitate de comunități ortodoxe; dar în anii 1920 (datorită unui complex de cauze), s-au ivit multiple jurisdicții paralele, direcționate acum spre păstrarea moștenirii naționale/culturale. Aceasta, așa cum observă în mod repetat teologii ortodocși, este o gravă violare a eclesiologiei ortodoxe. Se crede în unitatea esențială a Bisericii în fiecare loc și se contribuie la perceperea (greșită) că Ortodoxia nu este cu adevărat americană. Așa cum episcopii din această țară au formulat în 1994, ideea de a fi Biserici de diaspora „diminuează deplinătatea credinței pe care am trăit-o și experiat-o în ultimii două sute de ani”. Biserica nu este apostolică pentru că rămâne legată de locuri unde Apostolii au predicat și au întemeiat biserici, ci pentru că continuă vocația apostolică în noile locuri. Există adânci rădăcini culturale în Grecia, Rusia, Serbia, România, Siria, Egipt, Armenia, India sau Etiopia? Bineînțeles. Dar dacă centrul de gravitate este în altă parte, alții vor continua să suspecteze că Ortodoxia este o versiune „străină” a creștinismului, nefiind pe deplin înrădăcinată în teritoriul SUA.

Având acestea în minte, permiteți-mi să spun cât de recunoscător sunt eu, un neortodox, noii Adunări a Episcopilor Canonici din America de Nord și de Sud. Această adunare va avea cu siguranță ca rezultat o mai mare cooperare între diferitele jurisdicții ortodoxe și, cu ajutorul lui Dumnezeu, va conduce chiar la o unitate mai vizibilă. O Biserică Ortodoxă care este formată din mai multe comunități naționale și culturale care locuiesc pe acest continent ar fi „americană” în sensul cel mai profund! Și ar fi o mărturie puternică față de protestanți, acuzându-ne în mod implicit pentru fragmentarea noastră nebiblică.

Nu pot să ajut cu nimic în acest sens, dar pot să adaug – nu e nicio surpriză în acest sens! – că aceasta ajută spre a fi parteneri pe deplin angajați în Consiliul Național al Bisericilor. Prin participarea în Consiliu, Bisericile demonstrează grija lor față de nevoile de misiune ale acestei națiuni și învață unele de la altele cum să trăiască în această cultură fără să-i cedeze.

2. Biserica Ortodoxă nu este cu adevărat angajată în mișcarea ecumenică.

Și de această dată, un mic recurs la istorie ar putea să fie de ajutor. Primul mare document al mișcării ecumenice a fost, fără îndoială, o enciclică trimisă în

1920 de Sfântul Sinod al Bisericii Constantinopolului „către Bisericile lui Hristos de pretutindeni”. Limbajul ei irenic este valoros, aducând aminte că: „Propria noastră Biserică susține apropierea dintre diferitele Biserici creștine și comuniunea dintre ele nu este exclusă de diferențele doctrinare care există între ele. În opinia noastră, o astfel de apropiere este foarte de dorit și necesară”. Se bazează pe inițiative precum schimburi de studenți între seminariile diferitelor Biserici, asistență mutuală în cazuri de binefacere, un calendar uniform pentru celebrarea marilor sărbători creștine și o „ligă (fellowship) între Biserici” (koinonia ton ekklesion) – o idee care a condus, în cele din urmă, la **fondarea Consiliului Mondial al Bisericilor (CMB)**.

O listă a liderilor ecumenici remarcabili ai secolului al XX-lea nu ar fi completă fără Patriarhul Athenagoras și arhiepiscopul Iakovos (ierarhi cu puternice conexiuni americane), alături de arhiepiscopul Germanos de Thyateria, Părintele George Florovsky, Profesorul Nikos Nissiotis, Paulos Mar Gregorios și Arhiepiscopul Anastasios de Albania – pentru a aminti doar câțiva. Când am devenit Secretar General al Consiliului Național al Bisericilor în 2008, trei dintre cele cinci comisii aveau un membru al Bisericii Ortodoxe Grecești ca moderator sau vice-moderator, iar președintele Consiliului a fost Arhiepiscopul ortodox armean, Vicken Aykasian. Aceasta este o realitate pe care o subliniez în fața protestanților ori de câte ori am ocazia!

Așadar, suspiciunile protestante cu privire la angajamentul ecumenic ortodox sunt, cel puțin oarecum, de neînțeles. În vremea cât am lucrat pentru NCC, contribuția financiară pe care am primit-o de la Biserica Metodistă Unită (United Methodist Church) a fost aproximativ de cinci ori mai mare decât a tuturor celor nouă Biserici Ortodoxe la un loc. Ghiciți care Biserică a simțit că este mai angajată față de activitatea Consiliului Național. Dar, încă o dată, chestiunea este mai profundă. Protestanții gândesc o Biserică a lui Iisus Hristos ca fiind fragmentată în diferite denominațiuni și astfel ele caută unitatea (scopul declarat al mișcării ecumenice) prin dialog gândit ca misiune împărtășită și recunoaștere reciprocă. Așa cum bine știți, nicio Biserică Ortodoxă nu se percepe pe sine ca o denominațiune! Pentru dvs., unitatea pe care creștinii o au în Hristos se manifestă în Biserica cea istorică și apostolică. Există însă doar o singură Biserică în istorie – care înseamnă că problema ecumenică, așa cum o vedeți dvs., nu este fragmentarea, ci schisma, o cădere de la adevărul credinței apostolice. Folosind faimoasa distincție a Părintelui Florovsky, protestanții reliefează „ecumenismul în „ecumenism în spațiu” („ecumenism in space”), integrarea Bisericilor existente, în vreme ce ortodocșii reliefează „ecumenismul în timp”, mărturisirea comună a credinței Bisericii de-a lungul veacurilor – o credință pe care voi credeți

că ați păstrat-o. Dacă nu greșesc, aceste concepții diferite ale ecumenismului vă lasă adesea să vă simți asemeni unei pietre de poticnire, precum outsiders în organizații dominate încă de protestanți, dintre care mulți nu au cunoștință de aceste concepții divergente.

Chestiunile subliniate nu vor fi și nu pot fi tratate cu rapiditate! Ecumenismul este adesea o cale frustrantă în credința care urmează planul lui Dumnezeu nu pe al nostru. Aș da credibilitate credinței și eforturilor noastre, dacă alții ar putea vedea mai multe semne de progres pe parcurs. Nu este, de exemplu, posibil, pentru creștini, să răspundă chemării enciclicii din 1920 în ceea ce privește acceptarea unei date comune a Paștilor? Un pas major în această directivă a fost luată în 1997, când o conferință sponsorizată de CMB, care a avut loc la Aleppo, a oferit trei recomandări simple, dar profunde:

- aderarea la decizia Sinodului de la Niceea de a sărbători Paștile în prima duminică de după lună plină, de după echinocșiul de primăvară, menținând astfel asocierea biblică dintre Patimi și Paștile iudaice;
- acordul de a folosi metodele curente cele mai științifice pentru a analiza data astrologică (care este consecvent cu Niceea); și
- folosirea meridianului Ierusalimului datorită centralității din narațiunea Patimilor, ca punct de referință pentru aceste calcule.

Paștile, mărturisesc creștinii, sunt expresia ultimă a împăcării lui Dumnezeu, unind iubirea. Și totuși, aproape în fiecare an, comunitatea creștină este divizată în ceea ce privește data celebrării acestui eveniment, subminând astfel proclamarea sensului său pentru viața lumii! Am văzut în repetate rânduri studenți care, încântați de prima lor întâlnire cu viziunea ecumenică a unității în Hristos, s-au deziluzionat când „nimic nu părea a se schimba.” Nu mai este nevoie să spunem că ortodocșii nu sunt singurii responsabili pentru stagnarea ecumenică! Ați fost la vremea respectivă acuzați de aceasta. Așadar, cât de mobilizator ar fi dacă ați prelua conducerea într-o inițiativă propusă mai întâi de Patriarhia Ecumenică, care ar putea să afecteze pe fiecare creștin.

3. Biserica Ortodoxă nu este implicată în acțiuni pentru dreptate și pace în lume.

Cei care aduc o astfel de acuzație, iar eu aud o astfel de acuzație de multe ori, aparent nu știu despre apărarea viguroasă a creației lui Dumnezeu, grija pentru dreptate ecologică, desfășurată de Patriarhul Bartolomeu, care, așa cum știți, este liderul spiritual primar al lumii ortodoxe creștine. „Patriarhul verde” a scris și a vorbit pe larg despre „păcatul ecologic” care „postulează o transformare radicală a modului în care noi percepem lumea naturală și o schimbare tangibilă în modul

în care alegem să trăim”. În seminariile și colocviile pe care le-a organizat peste tot în lume, Sanctitatea Sa a insistat asupra legăturii dintre „grija față de săraci și grija față de pământ”. Niciunul dintre aceste lucruri nu este nou pentru dvs., dar amintiți-vă că doresc ca și protestanții să citească această scrisoare!

Patriarhul, presupun, dă glas unei puternice tradiții în Ortodoxie, o tradiție înrădăcinată în izvoarele biblice și patristice – inclusiv la Sfântul Ioan Hrisostom care a vorbit, așa cum este bine cunoscut, despre relația dintre „taina altarului” și „taina fratelui”. Pentru mine, una dintre cele mai bune expresii ale acestei tradiții este micul, dar minunatul volum al Părintelui Alexandru Schmemmann (*Pentru viața lumii*) *For the Life of the World*. El subliniază că lumea este subiect al dragostei mântuitoare a lui Dumnezeu. Creștinii sunt chemați „să trăiască euharistic”, dând mulțumire lui Dumnezeu pentru darul creației prin grijă activă pentru natură și aproapele. Aceia care recunosc lumea ca legată de prezența lui Dumnezeu, nu vor restrânge niciodată interesele și grijile Bisericii la un comportament etichetat ca „religios”.

Ca profesor de seminar („seminar” în sens american!) am insistat subliniind pentru studenții mei că morala și teologia nu trebuie să fie separate, că mărturia noastră socială trebuie să fie fondată pe credința și slujirea noastră; și făcând aceasta, adesea am citat teologi ortodocși, precum Stanley Harakas și Emmanuel Clapsis. Biserica nu este o mulțime pioasă. Însă nu este nici o coaliție de acțiune socială. Ortodocșii ajută cum pot mai bine întreaga Biserică să țină această balanță. Bineînțeles că Biserica nu realizează întotdeauna ceea ce este cel mai bun. Toate comunitățile noastre au tendința să se închidă în sine, concentrându-se pe viața internă a Bisericii mai mult decât pe participarea Bisericii la misiunea lui Dumnezeu pentru lume. Presupun că Arhiepiscopul Anastasios avea aceasta în minte în predica ținută la adunarea din 2006 a CMB. „Vai de noi”, a declarat Înaltpreasfinția Sa, „dacă, în secolul al XXI-lea, respingem din nou inițiative pentru dreptate socială față de alții, așa cum am făcut-o în secolele precedente, în vreme ce ne limităm la ritualuri opulente și la alianța noastră obișnuită cu cei puternici.” Nu cred că el se adresa doar protestanților.

Încă odată, participarea la viața conciliară, la nivel local, precum și național, poate să ajute. Cu tot ce au ele mai bun, consiliile Bisericilor sunt locuri unde Bisericile pot să-și **multiplieze mărturia lor și să-și extindă agenda răspunzând împreună** la chestiuni de dreptate socială și ecologică. Un principiu-cheie al vieții conciliare este acela că fiecare membru ar trebui să ia în serios ceea ce ceilalți membri consideră a fi important. Este posibil să nu fim de acord cu pozițiile altor Biserici, însă suntem de acord să luăm serios în considerare lucrurile care contează pentru ei. Denominațiunea mea născută în America, dacă ar fi lăsată de una singură, ar da mică importanță situației grele a creștinilor din Egipt sau din Turcia.

Dar pentru că acest lucru contează pentru dvs., partenerii noștri conciliari, este postulată grija noastră activă.

Ortodocșii au avut, din când în când, tendința de a se concentra mai degrabă asupra unor chestiuni de importanță aparte pentru comunitățile voastre, contribuind astfel la perceperea (greșită) că dvs. nu sunteți cu totul implicați în eforturile pentru dreptate și pace. Vă îndemn să vedeți rasismul experimentat de americanii africani sau sărăcia din America rurală (care nu este inima Ortodoxiei!) sau politicile de imigrare gândite pentru africanii latini, ca și cum aceste lucruri vi s-ar întâmpla dumneavoastră. În virtutea frățietății din consiliu, aceste chestiuni vă privesc și pe dumneavoastră.

4. Biserica Ortodoxă este blocată în trecut

Aceasta este aria unde dvs. într-adevăr înotați împotriva curentului în cultura nord-americană. O cultură care sărbătorește în prezent și tratează ziua de ieri ca învechită are puțină apreciere pentru insistența ortodoxă cu privire la tradiție. Propria mea denominațiune, discipolii lui Hristos (the Disciples of Christ), a început ca parte a mișcării de restaurare din protestantismul american al secolului al XIX-lea, o mișcare ce a căutat să „restaureze” Biserica Noului Testament sărind peste „distorșiunile” care au apărut de-a lungul a aproape două mii de ani de istorie bisericească. Așadar vă puteți imagina cum anume au privit antecesorii mei o Biserică ce caută autoritate în sinoadele din secolele IV, V, VI, VII și VIII!

Ca profesor de seminar, întotdeauna am spus studenților din Biserica mea: „Voi primiți credința data vouă ca o moștenire sfântă. Nu vreau să spun că ar trebui să o inventați în fiecare generație!” Am apreciat în mod deosebit prezența ortodoxă în mediile ecumenice, pentru că insistați să subliniați acest lucru. Protestanții liberali, inclusiv o bună parte dintre studenții mei, se mândresc ei înșiși în aceste zile pentru că sunt anti-culturali când, bineînțeles, accentul dvs. pe tradiție este de fapt cu adevărat anti-cultural în acest loc.

Încă mai cred că este o provocare aici, atât pentru ortodocși, cât și pentru protestanți. Mitropolitul Ioan Zizioulas, unul dintre cei mai proeminenți teologi ortodocși contemporani, afirmă următoarele: „Pe de o parte, se pare că ortodocșii nu doresc să lase tradiția lor (dogmatică sau de alt gen) să fie provocată suficient de problemele de astăzi..., în vreme ce neortodocșii, pe de altă parte, se pare că nu doresc deloc să ia în considerare ceea ce a fost în mod tradițional transmis nouă...”

În această privință, ar fi de ajutor să se depășească percepțiile greșite protestante, dacă caracterul dinamic al tradiției ar fi subliniat chiar mai cu hotărâre. Un exemplu în acest sens, a venit din partea delegațiilor ortodoxe de la Adunarea generală a CMB (1961) care au subliniat că tradiția nu este o „restaurare statică

a vechilor forme”, ci mai degrabă „o recuperare dinamică a etosului peren.” Sau, așa cum au remarcat episcopii la sinodul de la Cartagina (257), „Domnul a spus «Eu sunt Adevărul». El nu a spus «Eu sunt Tradiția»”.

Tradiționalismul, în binecunoscuta formulare a lui Jaroslav Pelikan, este „crența moartă a celor vii” – și merită să fie respinsă. Însă tradiția este „crența vie a celor morți” – și nu este blocată în trecut.

5. Biserica Ortodoxă este arogantă din punct de vedere spiritual

Acesta este cel mai dificil punct, care poate cel mai probabil să încingă spiritele, și tocmai de aceea trebuie discutat. Am fost profesor în mai multe seminarii protestante pentru mai mult de un sfert de secol. De fiecare dată când predam un curs de ecumenism, studenții se supărau foarte tare – sau chiar deveneau disprețuitori – când citeau cum ortodocșii pretind să fie Biserica (the church), refuzând să recunoască statutul eclezial al comunităților de credință de care acești studenți aparțineau.

Vă rog să vă puneți dvs. în locul lor. Ei știu despre lunga experiență pe care propria lor Biserică presbiteriană sau metodistă sau episcopală sau lutherană sau baptistă sau a discipolilor (Disciples church) o are în mărturisirea lui Hristos Cel viu; că misiunea Bisericii lor, condusă, cred ei, de Duhul Sfânt – a dat naștere la roade spirituale; că congregațiile lor sunt pline cu oameni iubitori de Dumnezeu care duc o viață de credință și fidelitate; că persoane precum Martin Luther King și Reinhold Niebuhr au fost educate de comunitățile lor. Lor li se pare această pretenție o aroganță pură din partea altei Biserici să spună: „Nu vă recunoaștem ca Biserică în deplin sens teologic al acestui termen pentru că clerul vostru nu este hirotonit așa cum este al nostru, pentru că voi nu ați aderat suficient la tradițiile trecutului”.

Acum, permiteți-mi să explic ceea ce studenții mei adesea nu pot să înțeleagă – anume aroganța Bisericilor dvs. Să dăm un exemplu deosebit de dureros, mulțime de protestanți au zburat la Moscova și în alte orașe est-europene, după 1989, dornici „să-i convertească pe comuniști”, trecând cu vederea complet sau neglijând Bisericile ortodoxe locale. Aceasta este de asemenea aroganță în forma evangelismului. Datorită acestei tendințe, este deosebit de important ca toate comunitățile creștine să regrete modurile în care au dat mărturie neadecvată „crenței transmise cândva Sfinților”. Mă gândesc, de exemplu, la un articol al Mitropolitului Zizioulas în care el numește „dezamăgiri și greșeli” pe care el le vede în istoria Ortodoxiei, inclusiv o incapacitate, atunci când au de-a face cu alți creștini, de „a se ridica deasupra psihologiei polemicii într-un adevărat spirit al iertării și al dragostei”; o tendință de a transforma Biblia și dogmele Bisericii în

„formule care să fie păstrate, mai degrabă decât trăite și experimentate”; o marginalizare a teologiei față de viața comună; o „infiltrare a Bisericii de către naționalism și uneori de către ethnofiletism”; și un eșec general în a iubi oamenii atât de mult precum a făcut-o Domnul nostru. Vă las pe dvs. să decideți dacă aceste dezamăgiri sunt la țintă. Ideea mea este pur și simplu aceea că este simplul fapt că o dorință de a oferi o astfel de smerenie, de mărturisire auto-critică urmează o lungă cale spre depășirea percepțiilor de aroganță.

Acest fapt este nevoie să fie spus cu grijă. Cu siguranță, nu sugerez ca ortodocșii să-și nege propria lor autopercepere prin renunțarea la pretenția de a fi Biserică, forma istorică a prezenței active și statornice a lui Hristos. Există moduri de a exprima această pretenție, totuși, în opinia mea, aceasta ar putea să contribuie la relațiile ecumenice mai mult decât să le pericliteze. Permiteți-mi să dau câteva exemple scurte.

Primul se găsește în **răspunsul ortodox grec la raportul din 1997 al Grupului de lucru Ecclesiolologic (Ecclesiology Study Task Force) al Consiliului Național al Bisericilor**. Răspunsul și reiterează faptul că ortodocșii nu recunosc anumite entități ecleziale („ecclesial bodies”) ca Biserici, dar apoi trece la enumerarea modurilor în care Bisericile Ortodoxe au fost influențate în mod pozitiv de implicarea lor în mișcarea ecumenică. A fost bine, spune cuvântul de răspuns, „să ne privim pe noi înșine în noile contexte și să articulăm tradiția noastră în termeni la care nu s-au așteptat niciodată de la noi”. Mai departe, „participarea în mișcarea ecumenică a fost pozitivă pentru că ne aduce aminte de dimensiunea socială a credinței noastre”.

Spre deosebire de modul în care unii protestanți s-ar putea să gândească, această recunoaștere că este posibil a învăța de la alții nu este în niciun caz unică. Mă gândesc, de exemplu, la modul în care Patriarhul ecumenic Dimitrios a afirmat public, cu ocazia aniversării CMB din 1973, că ortodocșii au fost „profund îmbogății de întâlnirea cu viața și teologia Bisericilor occidentale, precum și de ajutorul material al acestora”. Această dorință de a primi daruri, precum și de a le oferi pe ale voastre, ajută la înlăturarea percepțiilor greșite.

Un alt exemplu este citatul plin de har din Mitropolitul Zizioulas. „Ortodocșii”, scrie el, „nu vor părăsi niciodată convingerea lor că Biserica Ortodoxă este Una Sancta.... Experiența ecumenică, însă, înlătură tot triumfalismul acestei convingeri. Una Sancta transmisă în și prin tradiție nu este proprietatea ortodocșilor. Este o realitate care ne judecă pe noi toți (în sens eshatologic) și este ceva ce trebuie primit în mod constant. Mișcarea ecumenică, încheie el, „oferă contextual pentru o astfel de re-receptare care are loc împreună cu ceilalți creștini.” Prezentată în acest mod, ortodocșii pretind a fi Biserica ce poate fi auzită, chiar apreciată de către vecinii noștri creștini.

Mie îmi rămâne doar să mă rog, în duhul Apostolilor, ca Domnul să ne dea nouă o mai mare măsură a unității în adevăr în anii ce vor urma. Să dăm mulțumire lui Dumnezeu în toate!

Trad. din eng. de Pr. Lect. Dr. Daniel Buda, Sibiu/Geneva